

ספר התשובה

והוא

סדר תיקוני תשובה

בהמשכים

חלק יב

אור הזוהר 434 * חשוון תשע"ד

מפעל הזוהר העולמי

בנשיאות כ"ק אדמו"ר מהאלמין שליט"א מחבר למעלה מאלף ספרים טל: 0527651911

גדולי הצדיקים ואומרים ללמוד זוהר הקדוש

תשובה רפואה למכה

מלבי"ם ירמיה יד יט

המאס, (תפלה שלישית) - אחרי ששמע שה' משתתף בצערן ולא מאס בהם, יטעון וכי מאסת את יהודה - הלא עוד אהבתך אליהם, וגם אם מאסת את יהודה האם בציון געלה נפשך - הלא עוד שכינתך בציון, ואם כן מדוע הכיתנו ואין לנו מרפא - רצה לומר כי השם יקדים תמיד רפואה למכה, כדרך המקיז דם שיכין תחלה התרופות לעצור את הדם אחרי ההקזה ולהשיב נפש החולה, וזה סימן שאין כוונתו לחבל בו בהקזה רק לרפאותו, וכן המכה שבאה על ישראל אם היא השגחיית עיקר המכה למען ישובו בתשובה וירפאו, לכן יקדים ויכין את הרפואה, על זה שואל אם המכה היא השגחיית מדוע הכיתנו ואין לנו מרפא, למה לא הקדמת לה רפואה, ואם היא על ידי הטבע ועל ידי הסתרת פנים, הלא זה לא יצויר רק אם הטבע יחייב זאת, ואיך היה בהפך, כי קוה לשלום - שמצד הטבע ראוי שיהיה שלום, ולמה ואין טוב? - וגם אחר המכה מצד הטבע היינו מקוים לעת מרפא - ואיך והנה בעתה? - ואם כן אין המכה טבעיית ומדוע לא הקדמת לה רפואה.

תשובה רפואה ליצר הרע

מדרש תנחומא בראשית פרק ח

(ח) וידבר אלהים אל נח לאמר צא מן התיבה ילמדנו רבינו מהו ליתן רוק תפל על גבי העין בשבת א"ר חייא בר אבא בשם רבי לוי אסור ליתן רוק על גבי העין בשבת מפני שהוא כמרפא בשבת בוא וראה שאין מכה בעולם שאין לה רפואה ומה היא רפואתו של יצר הרע תשובה דאמר ר"י ב"ר שלום בשם ר"א ג' דברים מבטלין גזרה קשה אלו הן תשובה ותפלה וצדקה א"ר יוסי אף שינוי השם ומעשים טובים לפיכך הקדוש ברוך הוא מקוה לדור המבול שמא יעשו תשובה כיון שלא עשו תשובה וימח את כל היקום וגו' ושייר לנח בתבה כיון שנחו המים היה צריך נח לצאת מן התבה אלא אמר ברשות הקדוש ברוך הוא נכנסתי שאמר לי בא אתה וכל ביתך אל התבה ועכשיו איני יוצא אלא

המשך שם

השתא אית לאסתכלא, אי על חייא אמר קרא, או על מתייא אמר קרא, דהא רישא קרא לאו איהו סיפא, וסיפא לאו איהו רישא, רישא דקרא אחזי על חייא, וסופיה אחזי על מתייא, אלא קרא (ס"א רישא דקרא) אמר, בעוד דבר נש איהו בחייו, והכי הוא, וילך שובב בדרך לבו, בגין דיצר הרע דביה תקיף, ואתתקף ביה, ועל דא אזיל שובב ולא בעי לאתבא בתיובתא.

קודשא בריך הוא חמי ארחוי דקא אזלין בביש בלא תועלתא, אמר קודשא בריך הוא אנא אצטריכנא לאתקפא בידיה, הדא הוא דכתיב דרכיו ראיתי (וארפאהו) דקא אזלין בחשוכא, אנא בעי למיהב ליה אסוותא, הדא הוא דכתיב וארפאהו, קודשא בריך הוא איהו אעיל בלביה ארחי דתיובתא, ואסוותא לנשמתיה, ואנחהו, מאי ואנחהו, כמה דאת אמר (שמות לב לד) לך נחה את העם, אנהיג ליה קודשא בריך הוא בארץ מישור, כמאן דאתקיף בידא דאחרא ואפקייה מגו חשוכא.

תרגום: עכשיו יש להסתכל אם על החיים אמר הפסוק, או על המתים אמר הפסוק. שהרי ראש הפסוק הוא לא סופו, וסופו הוא לא ראשו. ראש הפסוק מראה על החיים, וסופו מראה על המתים. אלא הפסוק (ס"א ראש הפסוק) אמר בעוד שבן אדם הוא בחייו, וכך הוא, וילך שובב בדרך לבו, מפני שיצר הרע שבו חזק ומתחזק בו, ועל כן הולך שובב ולא רוצה לשוב בתשובה.

קדוש ברוך הוא רואה דרכיו אשר הולכים ברע בלי תועלת, אמר הקדוש ברוך הוא אני צריך להחזיק בידו, זה הוא שכתוב דרכיו ראיתי (וארפאהו). שהולכים בחשך, אני צריך לתת לו רפואה. וארפאהו, הקדוש ברוך הוא הוא מכניס בלבו דרכי תשובה ורפואה לנשמתו. ואנחהו. מה ואנחהו. כמו שאתה אומר לך נחה את העם, מנהיג אותנו הקדוש ברוך הוא בדרך ישר, כמי שמחזיק ביד אחר ומוציאו מתוך החשך.

ברשותו נגלה עליו הקדוש ברוך הוא שנאמר וידבר אלהים אל נח לאמר צא מן התבה אתה ואשתך:

התשובה רפואה לעולם

עין יעקב מסכת יומא אות עו

(עד) שם אמר רבי חמא בר חנינא, גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם. שנאמר, (ירמיה ג) "שובו בנים שובבים" (ארפה) וגו'. רבי חמא בר חנינא רמי, כתיב, (שם) "שובו בנים שובבים" - דמעיקרא שובבים אתם, וכתיב, (שם) "ארפה משובתיכם!" לא קשיא - כאן מאהבה, כאן מיראה. (אמר) רב יהודה (רב אמי) רמי, כתיב, (ירמיה ג) "שובו בנים שובבים ארפה משובתיכם", וכתיב, (שם) "כי אנכי בעלתי בכם, ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה". לא קשיא - כאן מאהבה (ומיראה) [או מיראה], כאן על ידי יסורין: (עו) שם אמר רבי לוי, גדולה תשובה - שמגעת עד כסא הכבוד, שנאמר, (הושע יד) "שובה ישראל עד ה' אלהיך" וגו'. (רבי יוחנן אמר, עד, ולא עד בכלל. ומי אמר רבי יוחנן הכי? והא) [דף פו עמוד ב'] אמר רבי יוחנן, גדולה תשובה - שדוחה את לא תעשה שבתורה, שנאמר, (ירמיה ג) "לאמר], הן ישלח איש את אשתו, והלכה מאתו והיתה לאיש אחר" וגו', עד, "ושוב אלי, נאם ה'". (לא - קשיא, הא ביחיד, והא בצבור). אמר רבי (יוסי הגלילי) [יוחנן], גדולה תשובה (שמביאה גאולה) [שמקרבת את הגאולה] שנאמר, (ישעיה נט) "ובא לציון גואל, ולשבי פשע [ביעקב]". מאי טעמא - "ובא לציון גואל"? משום - "ולשבי פשע ביעקב". (אמר רבי יונתן, גדולה תשובה שמקרבת גאולה לעולם. שנאמר, (שם נו) "שמרו משפט ועשו צדקה, כי קרובה ישועתי לבא, וצדקתי להגלות"):

(עו) שם אמר ריש לקיש, גדולה תשובה - שזדונות נעשות (להם) [לו] כשגגות, שנאמר, (הושע יד) "שובה ישראל עד ה' אלהיך, כי כשלת בעונך". הא עון' מזיד הוא וקרי ליה, מכשול'. איני?! והא אמר ריש לקיש, גדולה תשובה - שזדונות נעשות (להם) [לו] כזכיות. שנאמר, (יחזקאל לג) "ובשוב רשע מרשעתו וגו', עליהם הוא יחיה". לא קשיא - כאן מאהבה, כאן מיראה. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, גדולה תשובה - שמארכת (ימיו ו) שנותיו של אדם. שנאמר, (שם יח) "[בשוב רשע מרשעתו] [חיו] יחיה". אמר רבי יצחק, אמרי במערבא משמיה (דרבא) [דרבה] בר מרי, בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם, מדת בשר ודם - אדם מקניט את חברו [בדברים], ספק מתפיס ממנו, ספק אין מתפיס ממנו. ואם תמצא לומר - מתפיס ממנו, ספק מתפיס ממנו בדברים, (ספק מתפיס ממנו בממונו). [ספק אין מתפיס בדברים]. אבל (מדת) הקדוש ברוך הוא (אינו כן). אדם עובר עברה בסתר - מתפיס ממנו בדברים, שנאמר, (הושע יד) "קחו עמכם דברים ושובו אל ה'", ולא עוד אלא שמחזיק לו טובה, שנאמר, (שם) "וקח טוב". ולא עוד אלא, (שדומה כמי שבנה מזבח והקריב) [שמעלה עליו הכתוב כאלו הקריב] עליו קרבן, שנאמר, (שם) "ונשלמה פרים שפתינו", ושמא תאמר, פרי חובות? תלמוד לומר, (שם) "אהבם נדבה". (אמר מר זוטרא בר טוביה, אמר רב), [תניא, היה רבי מאיר אומר], גדולה תשובה (שאפילו) - [שבשביל] יחיד שעשה תשובה, מוחלין לו ולכל העולם, שנאמר, (שם) "ארפא משובתם, אהבם נדבה, כי שב אפי ממנו", מהם' לא נאמר, אלא, ממנו'. היכי דמי בעל תשובה? [אמר רב יהודה], כגון, שבא דבר עברה לידו, פעם ראשונה ושוני (ופירש) [ונצל] הימנה. מחוי רב יהודה - באותו

מקום, ובאותה אשה, ובאותו פרק. אמר רב יהודה, רב רמי, כתיב, (משלי כח) "מכסה פשעיו לא יצליח, ומודה ועזב" וגו'. וכתיב, (תהלים לב) "אשרי נשוי פשע כסוי חטאה"? לא קשיא, כאן בחטא מפרסם, כאן בחטא שאינו מפרסם. רב זוטרא בר טוביה אמר [רב נחמן], כאן בעברות שבין אדם למקום, כאן בעברות שבין אדם לחברו:

נרפא נגע הצרעת

ערבי נחל פרשת וארא

אכן אמרו רבותינו זכרונם לברכה (ראש השנה ט"ז עמוד א') יפה צעקה לאדם בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין. והענין למה דקדקו דוקא צעקה, כי מה שמועיל תפלה לבטל הצרה יש בו כמה בחינות וטעמים, כי קודם גזר דין יועיל התפלה לעכב את הגזרה כיון שעדיין לא יצא הפורענות לפועל ואינו רק בכח אזי בדבר קל יתבטל, מה שאין כן אחר גזר דין שמיד שנגזר יוצא ענין ההוא לפועל בארץ לא יתבטל על ידי התפלה לבד אלא אם כן בצירוף התשובה ככל הדברים הבאים מלמעלה אינם אלא לפי הכנת המקבל כאמרם זכרונם לברכה (נדרים ח עמוד ב') צדיקים מתרפאין בה ורשעים נידונין בה, לכן אף שכבר היה גזר דין והגיע העונש על האדם כל זמן שהיה רשע היה עונש אבל אחר שעשה תשובה ונתהפך לאיש אחר נהפך הנגע לרפואה כאומרם (ויקרא יד, ג) נרפא נגע הצרעת מן הצרוע, ר"ל מן הצרעת עצמו נעשה רפואה כשעשה תשובה.

רפואת העוונות רק על ידי תשובה

ישמח משה פרשת אחרי יח א

ולקח את שני השעירים וגו' (ויקרא טז ז). אמרו רבותינו זכרונם לברכה במסכת יומא (דף ס"ז [עמוד א']) בלשון של זהורית הקשור בראש שעיר המשתלה, הלבין היו שמחין, לא הלבין היו עצבין, עד כאן. ולכאורה קשה טובא האיך משכחת לא הלבין, הלא יום הכיפורים מכפר בכל ענין כמו שכתב הרמב"ם (הלכות תשובה פרק א' הלכה ג'). והנראה לי דיש שני מיני תיקונים לעבירה. א', מחילה וסליחה, שהקדוש ברוך הוא מוחל ואינו מעניש. ב', רפואה לחולי ומכות פצעים של הנשמה מהעוונות שחובל העובר עבירה בעצמו, הנה יום הכיפורים הוא יום מחילה וסליחה וכפרה שהקדוש ברוך הוא מוחל וסולח, אבל רפואה אינו רק על ידי תשובה, כנאמר (ישעיה ו' י) ושב ורפא לו. והנה על פי זה מבואר לא הלבין, הוא סימן שאף שהקדוש ברוך הוא מוחל ואינו רוצה להעניש, מכל מקום יש כל המכות והפצעים והרושמים האדומים בהנשמה שצריך לטהרן ולנקותן ולרפאותן, לכך היו עצבין. אבל הלבין הוא סימן שעשו תשובה גמורה, ולא נשאר שום רושם של פצע וחבורה ונטהרו מכל וכל, לכך היו שמחין, כנזכר לעיל ברור בס"ד:

תשובה מאהבה מביאה את האדם והעולם לחזור כקדמותם כרפואה המביאה למצב ההתחלתי

נתיבות עולם ב נתיב התשובה פרק ב'

ובפרק יום הכפורים (יומא פ"ו, א') א"ר חמא בר חנינא גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם שנאמר שובו בנים שובבים ארפא וגו', רבי חמא בר

משל נפלא על התשובה שהיא רפואה דרך הקדוש ברוך הוא

ערבי נחל פרשת יתרו

ואמרת אם חלה אדם נכבד ושלחו למרחק והביאו אליו רופא אומן ומומחה ובא הרופא אליו וימששהו בדפקו ובשאר סימניו אשר יודע והבין את חליו ויודע מה רפואתו ויודע בבירור שעל ידי הסמים הללו ודאי בלי ספק יתרפא כי ראה שעדיין לא גבר חליו ולא הושחת גופו עדיין וברי לו שעל ידי התחבשות שיעשה לו ודאי יתרפא אזי הרופא ההוא לרוב שמחתו ולרוב חשקו להראות חכמתו איך ירפאהו במהרה אינו אומר כלום מעסקי הסמים ועשייתם ואינו רוצה לעשות שום דבר על ידי שליח רק אומר לכל העומדים אל תיראו התיצבו וראו כו' כי יתרפא בקרוב ורץ בעצמו אל הרוכל ולקח הסממנים הידועים לו ועושה בעצמו המלוגמא ונותן לתוך פיו של החולה, ואם החולה חכם וכולע מיד מתרפא ואם הוא שוטה וזורקו מתוך פיו אין בזה עון אשמה להרופא כי אמור יאמר אם היה שומע לי ודאי היה מתרפא:

אכן, אם רואה חליו חזק עליו ורפואתו מסופק אצלו אינו עושה ככה, אלא מתעצל מלעשות הרפואה בעצמו, רק כותב בדיו שמות הסממנים שיקחו אצל הרוכל ומה שיעשה בהם ועת אשר יתנהו להחולה ומזהירים לבלי לשנות כי אף על פי כן יש קצת ספק אצלו שאפשר יתרפא ועושה על ידי אחרים. אמנם, אם מבין הרופא שהחולה מסוכן מאד ומייאש רפואתו ואף על פי כן לפטור עצמו בלא כלום אי אפשר כדי שלא להבעיתם ואומר בלבו אולי בדרך נס יעשה השם יתברך להחולה ככל הנפלאות ישלח דברו וירפאהו אזי הוא אומר להם איזה רפואה ובחשאי אומר להם ואינו מזהירים כלל ומכל שכן שאין כותב להם על הנייר כי אומר בלבו ודאי ימות החולה ויהיה לו לבושת שיאמרו שאינו יודע ברפואות לכן אף על פי שאומר להם איזה רפואה אומרו בחשאי ואינו מזהירים כלל כי חושב הלואי שלא יעשו לו הרפואה כלל ולא יהיה לו לכלימה, זהו ענין המשל:

ואמנם הנמשל מובן, כי רפואות הנפש כעין רפואות הגוף ממש כידוע והשם יתברך הוא רופא נאמן וכאמרו רפאנו כו' כי אל מלך רופא נאמן כו', והכוונה על רפואות הנפש, כי הוא רופא נפשות ישראל במה שיוּרם מדרכיו ילכו באורחותינו, והרפואה הדבוקה להנפש היא התשובה בכל תנאיה ופרטיה, והשב בתשובה ברור שיתרפא בלי שום ספק וכמו שאמר הכתוב (יחזקאל יח, כג) כי אם בשוּבו מדרכיו וחיה. ולכן השם יתברך הוא נותן הרפואה זו בעצמו לעמו ישראל לא על ידי שלוחים וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות י"ז עמוד ב') בת קול יוצאת מהר חורב בכל יום כו'. ואמרו בשם הבעל שם טוב שאף על פי שאין שומעין מכל מקום מזליינו חזי ונפש האדם מרגשת בהבת קול והם הם הרהורי תשובה הבאים לאדם תמיד כמאמרם זכרונם לברכה (מנדרים ט עמוד א') רשעים מלאים חרטות, הרי שאף על פי שהשם יתברך הזהיר הוכח תוכיח כו' כדי שעל ידי התוכחה ישובו, מכל מקום אינו סומך ברפואה זו על ידי שלוחים רק הוא בעצמו נותן לתוך פיהם רפואה זו לרוב שמחתו ותשוקתו להראות כח הרפואה לפי שהיא רפואה ודאית שולח בעצמו למחשבת האדם הרהורי תשובה על ידי הבת קול ואם איש חכם הוא בולע הרפואה ההיא ומחזיק באותן

חנינא רמי כתיב שובו בנים שובבים דמעיקרא שובבים אתם וכתיב ארפא משובותיכם, לא קשיא כאן מאהבה כאן מיראה, אמר רב יהודה רבי אמי רמי כתיב שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם, וכתיב כי אנכי בעלתי בכם וגו' לא קשיא כאן מאהבה ומיראה כאן על ידי יסורין. דע לך כי התשובה היא לאדם מצד כי האדם נברא בהתחלתו בלא חטא, וכאשר הוא שב אל השם יתברך אז האדם חוזר אל התחלתו, ומפני זה ראוייה התשובה להביא רפואה לעולם כי הרפואה גם כן שהוא שב להיות כבתחלה. וכאשר בני אדם עושים תשובה וחוזרים אל התחלתם, העולם גם כן חוזר אל התחלתו לתקן כל קלקול שהוא בעולם, ולפיכך אמר גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם כאשר העולם מתדבק בהתחלתו והבן זה. ואמר כתיב שובו בנים שובבים דמשמע מעיקרא כלו' דמיד שהוא שב יש לו רפואה דכך כתיב שובו בנים שובבים, וכתיב ארפא משובותיכם שצריכים רפואה, ומתרץ הא על ידי אהבה כי מי ששב אל השם יתברך מאהבה בודאי תיכף ומיד ששב יש לו רפואה, כי מצד האהבה יש כאן תשובה גמורה, ואם שב מצד היראה אין כאן תשובה גמורה וצריך רפואה מן השם יתברך. וזה ההפרש שיש בין העובד מאהבה ובין העובד מיראה כי העובד מאהבה יש לו אהבה ודביקות אל השם יתברך מצד עצמו כמו שהתבאר בנתיב האהבה עיין שם, אבל העובד מיראה היראה הזאת מצד השם יתברך לכך רפואתו מן השם יתברך לא מצד האדם עצמו, ודבר זה יש להבין מאוד.

התשובה תגן על האדם, תביא לו רפואה ותשמור עליו להיותו בריא שלא יחלה

ראשית חכמה שער התשובה פרק רביעי

ואדרבא תבא עליו ברכת טוב, שהרי במסכת יומא (פרק יום הכפורים) אמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב גדולה תשובה שאפילו יחיד עשאה מוחלין לו ולכל העולם, שנאמר (הושע יד, ה) ארפא משובתם, ולא עוד אלא שמביא רפואה לעולם, כדאמרין התם אמר רבי גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם, שנאמר (ירמיה ג, כב) שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם, ואם יש כח בתשובה מהביא רפואה לעולם כל שכן לעצמו שיביא רפואה להיותו בריא שלא יחלה.

אפילו תשובה גרועה מביאה רפואה לעולם

ספר תוספת יום הכפורים על יומא דף פ"ו עמוד א' **אמר** ר' חמא בר חנינא גדולה תשובה שמביאה רפואה [לעולם שנאמר ארפא משובתם אוהבם נדה]. כתב הר"י בספר מאור עינים יש לדקדק כיון שר' חמא עצמו מוקי לקרא דארפא משובותיכם בתשובה מחמת יראה שהוא כבעל מום שנתרפא למה לא הודיע מעלת התשובה של אהבה שעוקרת החטא לגמרי. ולעניות דעתי נראה דכונת ר' חמא לומר בא וראה מעלת התשובה אפילו תשובה גרועה שהיא מחמת יראה מביאה רפואה לעולם שנאמר ארפא משובתם של כל העולם כולו ואוהבם בנדבת לבי יען נמצא ביניהם איש א' ששב בתשובה, וזהו כי שב אפי ממנו, והרפואה שמביא בעולם היינו משום דאמר' ריש שבועת הדיינין וכשלו באחיו איש בעון אחיו מחמת הערבון וכששב העובר עבירה בתשובה מביא רפואה לעולם. ועיין בספר תאוה לעינים מה שכתב שבוה, גם מה שכתב ספר הנזכר מסכת ראש השנה סימן י"ד, ועיין בספר בינה לעתים דף כ"ט ודוק:

הרהורי תשובה ומוציאם לפועל ונרפא, ומי שהוא שוטה פולט הרהורי תשובה ההם מלבו ובעונו ימות ואין בזה להשם יתברך כלום כי הוא אומר לו עמי שומע לי כו' וכאמור במשל:

אמנם כל זה הוא אפילו במדרגה התחתונה של התשובה דהיינו עד דכא, דמכל מקום רפואה ודאית היא ועושה זאת השם יתברך בעצמו ושולח לו הרהורי תשובה וחרטה, ולזה אמר תשב אנוש עד דכא שאתה בעצמך בלי שליח תשיבהו ואפילו עד דכא, מה שאין כן מי שהכביד חולי עונותיו עליו לא יתנהו לבו לשוב אל ה' וסומך על בנו שיעשה תשובה, הנה זה הוא חולי מסוכן מאד ורפואתו על ידי בנו מסופק הוא אחד מעשרת אלפים, לזאת אף אם נמצא זו הרפואה בדברי רבותינו זכרונם לברכה בעובדות שהבאתי ודברי רבותינו זכרונם לברכה הם רוח הקודש דברי אלהים חיים ומלך עולם הרי שהגיד השם יתברך רפואה זו מכל מקום אמרה בחשאי ומעט מה שבא מזה בדברי רבותינו זכרונם לברכה. לזה אמר תשב אנוש כו' וכמו שכתבו שדבר זה עושה הקדוש ברוך הוא בעצמו, מה שאין כן ותאמר (אמירה הוא בחשאי) שובו בני אדם, ר"ל רפואה זו שבן החוטא יעשה תשובה זו אינו עושה בעצמו רק אומרו ואף זה בחשאי וק"ל:

יסוד התשובה

המשך פרק ג'
ענין ד' צומות

ענין ד' צומות - כתב הרמב"ם וזה לשונו: מה שאנו מתענים על החורבן שכבר עבר אינו כי אם ליתן אל ליבנו, כי גם מעשינו עתה כמעשיהם אז - ונצומה, כל יבוא עלינו כאשר בא עליהם.

ענין תענית חתן ביום חופתו

אותו הדבר בתענית חתן ביום חופתו, כי באותו יום נמחלו לו עוונותיו, וזה לא יעלה על דעת, שיהיה איזה מחילה בלא עזיבת חטא, לכן מתענה באותו יום לפשפש במעשיו ולהתחרט עליהם.

תענית שמת בו אביו ואמו

כן גם התענית ביום שמת בו אביו או אמו, כדי שהבן יפשפש במעשיו באותו יום ויתחרט עליהם, ועל ידי זה יזכו אביו ואמו, שיעלו אותם לגן עדן למדריגה העליונה, כמו שאמר האר"י זלה"ה, שה"קדיש" שאומרים יתומים כל י"ב חודש הוא, כדי להעלות את אביהם מגהינם לגן עדן, וביום שמת בו אביו ואמו - להעלותם בגן עדן עצמו למדריגה היותר עליונה.

בזוהר פרשת בחוקותי מבואר שפעולה זו, דהיינו: להעלותם למדריגה המעולה, הוא על ידי מעשה הבן - אם הוא זכאי - כמו שאמר, וזה לשונו: ואי האי ברא אזיל באורח מישור ותקון עובדיו ודאי אוקר ליה בהאי עלמא לגבי בר נש ואוקיר ליה בעלמא דאתי לגבי קודשא בריך הוא וקודשא בריך הוא חייס עליה ואותיב ליה כורסייא דיקרא וכו', לכן צריך הבן להרבות אותו היום במצוות ובמעשים טובים בכל מה דאפשר, ויפשפש במעשיו שעשה עד כה, ויתחרט עליהם, ובזה הוא מקיים מצות כיבוד אב ואם.

בשם הזוהר משמע, שהבן מחויב לכבד אביו ואמו במותם יותר מבחייהם, ופשפש מעשיו אי אפשר בלא תענית. זה שאמר: ביום שמת בו אביו ואמו איתרע מזלו של הבן והוא, כי באותו יום בודקים

מעשיו ומזכירין עוונותיו. אם הוא זכאי מעלין את אביו ליותר מעלה, ואם הוא חוטא מורידין אותו ממדריגתו, כמו שאמר: ואי האי ברא אזל בדרך תקלה ודאי מבזין אבוהי וקלנה הוא ואיהו ודאי עביד קלנה. לפי זה ראוי ונכון, כשחל יום שמת בו אביו ואמו בשבת, שיתענה בערב שבת או ביום ה' שלפניו, ויפשפש במעשיו ויתחרט עליהם, ולא כמו שכתוב בשלחן ערוך סימן תקס"ח שיתענה ביום א', כי מה יועיל התענית והפשפוש מעשיו לאביו, שכבר עבר זמן דין אביו בשבת שעבר.

ענין תענית ציבור על כל צרה שלא תבוא

זהו גם כן התענית שגזרין הציבור על כל צרה שלא תבוא, כמו שכתוב בגמרא: אמר אביו בתעניתא עד פלגא דיומא מעיינא במילי דמתא וכו', הרי זה מבואר, שענין התענית הוא ראשית אל התשובה לענין פשפוש מעשיו.

כתב הרב ר' משה אלשיך: זה שאמר הכתוב: "הראיני את מראיך" - רצה לומר, תחילה תקן מעשיך ויהיה צלם אלוקים על פניך כמו שהיית קודם שחטאת, ואחר כך: "השמיעני את קולך" - בתפילה ובתחנונים, "כי קולך ערב" - לפני הקדוש ברוך הוא כאשר "ומראיך נאוה". מה שאין כן, כשמתפלל לפני הקדוש ברוך הוא בלי תיקון מעשיו, אז לא פעל כלום, אף גם יבקר את פנקסו ויתעוררו המקטרגים יותר מקודם, והאריך האלשיך בזה לתרץ כמה פסוקים בתורה ובנביאים ובכתובים ולקצר אני צריך, ובפרק י' יתבאר מהו ענין התעניות השייכים אל התשובה אחר שקיים דרכי תשובה, ובסמוך יתבאר מה שאמרתי: התענית דומה לקרבן, וב"ראשית חכמה" פרק ד' מהלכות תשובה כתב, שענין התענית הוא הכנעה, כמו שכתב: "זבחי אלוקים רוח נשברה" - לשבר החיצונים על ידי שבירות הלב, דלא יתגאה ולא יתענג בתענוגים דעלמא. מובא בזוהר פנחס וזה לשונו: ר' אבא פתח: "זבחי אלוקים רוח נשברה" - כד אתי בר נש לאסתאבא בחובי אמשיך עליה רוח מסאבא מסטרא אחרא ואתגאי על בר נש, וב"רעיא מהימנא" פרשת הנזכר, איתא שהיצר הרע דאיהו חושך בהחוטא הוא מתגבר על יצר טוב שאיהו אור, והוא בבית האסורים כענן המכסה את השמש, ונעשה מחיצה בינו לבין אביו שבשמים, וכאשר מתגבר החטא - מתגבר הקליפה ומעבה את המחיצה ונעשה כמחיצה של ברזל, על דרך שנאמר: "הוי מושכי עוון בחבלי שוא וכעבותות העגלה חטאה", ואין תקנה עד שיסור הקליפה בצום ובבכי ובמספד, שחלבו ודמו שהם עיקר כל אבריו מתמעטין ומסתגפין לברר האור מן החושך, וביותר צריכים תלמידי חכמים להתענות, כי אין הנשמה מאירה עד שיכניע הגוף וכוחותיו, ועל ידי התענית מגביר כח הנשמה ומחליש כח החומר ותענוגיו, ואין מספיק לו הלימוד תורה לכפרת עונו, שמי שחטא - אפילו תלמיד חכם - אין תורתו רצויה, וראיה מר"ל, שהיה יושב והיה עוסק בצום ובתפילה ובצדקה, עד כאן לשונו.

ומה שאמר האלשיך הקדוש בפ"י, שלימוד התורה מספיק כמו התענית, היא באותו תענית אחרי שקיים דרכי תשובה, כמבואר להלן, להתיר הזוהמא, אבל בתענית שקודם התשובה - לפשפש מעשים, כגון: ערב ראש חודש ועשרת ימי תשובה וכיוצא בזה, החיוב הוא גם כן על בעל התורה, אף על פי שיתבטל על ידי זה מלמודו.